

perfil

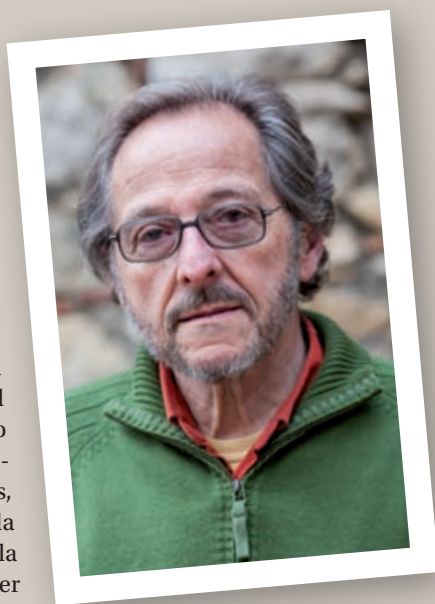
Iniciat en el cinema independent i experimental al costat dels seus companys de l'Escola Massana, Antoni Martí és avui en dia un cineasta prolífic, un recuperador tenaç del patrimoni cinematogràfic i una mirada lúcida al nostre entorn paisatgístic natural i humà. Un cineasta modest amb una obra sumptuosa. Un nom clau de la cinematografia catalana que cal recuperar.

Antoni Martí, la tenacitat d'un cineasta

JORDI DORCA > TEXT

TONI VÍLCHEZ > FOTOS

Martí va néixer a Barcelona, i cada any, després de la revetlla de Sant Joan, anava a la Bisbal a passar els tres mesos de vacances. No sé si aquestes estades a casa dels avis materns van influir perquè, al cap dels anys, decidís anar a viure a Fonteta i fundar la productora Videoplay, però sí sé que la fascinació pel cinema o, més ben dit, per la producció cinematogràfica li ve dels seus anys a la Massana (Escola Municipal d'Arti Disseny a Barcelona). Allà coneix Roser Fradera, Quim Monzó i Albert Abril, amb els quals més tard formaria un grup amb altres companys com Dolors Fuster, Quim Sota o Juli Cuartero, i començarien a produir pel·lícules independents, en format subestàndard, i que en molts casos tenen una excepcionalitat artística o de testimoniatge que avui en dia les fan úniques en la cinematografia catalana.

Les primeres obres

Retrato de una juventud (1969), una pel·lícula molt propera al neorealisme italià, és la seva primera obra. L'any 1971 elaboren el documental experimental *Instant City*, una peça sobre el congrés de disseny d'Eivissa (ICSID), un congrés que va suposar la irrupció d'artistes com Jaume Xifra, Antoni Miralda o el banyolí Josep

Ponsatí. Aquesta pel·lícula ha estat recuperada recentment al MACBA per a l'exposició *La utopia és possible. ICSID Eivissa 1971*, i ja en aquells anys va ser adquirida pel FAD i per la triennial de l'ICSID a Tòquio.

L'any 1973, juntament amb el músic Quim Sota i el fotògraf Ernest Costa, un referent per a Martí, van documentar els darrers pastors transhumants castellans, en una peça breu de 35 minuts que Martí considera una consolidació artística i un dels millors treballs d'aquella època iniciàtica.

Els noticiaris després anomenats *Notícia de Catalunya* es projectaven abans de les pel·lícules. Eren el substituïts del «Nodo», i tractaven temes diversos

El pallaso espanyat (1975), adaptació de la novel·la homònima de Vicenç Capellà, és un altre punt important en la trajectòria de Martí i del grup de «Massaneros» amb els quals treballa aquests anys, i a més és una de les primeres pel·lícules que recuperen la funesta memòria de la Guerra Civil i el franquisme. Aquesta obra té la narració de Biel Mesquida, un bon amic de Monzó que aquells anys ja vivia a Barcelona.

El grup aprofitava totes les oportunitats que se li presentaven; en aquells moments Albert Abril treballava a l'*Avui*, un fet que els va permetre filmar la gestació i el llançament, el 23 d'abril de 1976, del primer diari en català des de la República (*L'Avui*, abril 76). El document és únic, i ha estat reproduït infinitat de vegades per les televisions. També van ser presents en el primer festival Grec, l'any 1976, un festival gestat des de l'Assemblea d'Actors i Directors, formada per noms il·lustres com Jordi Teixidor, Josep Maria Loperena, Mario Gas, Lluís Pasqual, Rafel Anglada o Alfred Luchetti.

Dels Noticiaris a Videoplay

El 1977 és un any important en la trajectòria d'Antoni Martí. Aquell any fa el primer noticiari del tot just fundat Institut del Cinema Català, i realitza una notícia sobre l'atur. Aquesta seria la primera però no l'única que realitzaria. L'any 1981 n'apareix una sobre la Diada, amb guió de Josep Maria Espinàs, i el 1982 una sobre la normalització lingüística. Els no-

ticiaris, després anomenats *Notícia de Catalunya*, es projectaven abans de les pel·lícules i eren el substituïts del «Nodo». Tractaven temes diversos, tal com demostra la producció de Martí o la d'altres cineastes com Francesc Bellmunt, que realitza un reportatge sobre la Torna, o el famós noticiari sobre la Diada de l'11 de setembre de 1977, realitzat per Jordi Cadena i Albert Abril. Aquest mateix any Martí presenta una adaptació de *Superman (Supertot)* feta per Josep Maria Benet i Jorner i interpretada per la companyia *U de Cuc*.

Una nit, al seu pis de Barcelona, ell i Quim Sota comencen a fer-se «palles mentals» (sic) que més tard posarien en comú amb la resta del grup, i serien Quim Monzó i Roser Fradera qui les recollirien i les convertirien en un guió «d'una harmonia anarquista, que diu l'Imma Merino». Tot aquest procés va desembocar en la realització d'*Hic Digitur Dei*, una comèdia musical i gamberra sobre els darrers dies de vida de Franco. La pel·lícula tenia un repartiment increïble (Miquel Cors, Xavier Elorriaga, Maruja Torres, Nadala Bautista, Rosa Novell...), un grup d'actors que van conèixer en el rodatge de *Grec 76*. Avui, *Hic Digitur Dei* és una pel·lícula que gaudeix de reconeixement, representativa d'un temps, amb uns actors que han estat història viva del país, amb guió d'un dels més grans escriptors de la nostra literatura, ambiciosa culturalment i creada —com tota l'obra de Martí— des de la més absoluta modèstia, ja que va ser feta

***Hic Digitur Dei* és avui una pel·lícula que gaudeix de reconeixement, representativa d'un temps, amb uns actors que han estat història viva del país**

amb mitjans precaris, filmada en Súper 8 i amb un temps de rodatge absolutament dilatat.

Aquells anys Martí exercia com a professor a l'Escola de Cinematografia de Barcelona. Allà va impartir classes de 8 mil·límetres, i a més va coincidir amb Llorenç Soler, un referent per a la seva generació, o amb altres professors com Joan Fontcuberta o Manel Úbeda, que impartien la part de fotografia.

L'any 1979, i fent gala del seu irrenunciable compromís, Martí es desplaça, juntament amb Dolors Bramon i un alumne de l'Escola de Cinematografia, al País Basc, per rodar el documental *Independentzia*. Aquesta cinta pretenia mostrar la realitat política i cultural basca. El documental es va estrenar el 1980, però després del 23 de febrer de 1981 van rebre una denúncia i Martí va ser cridat a declarar el dia de Sant Jordi. Abans es va assessorar amb el malaurat advocat Marc Palmès (un dels defensors de Puig Antich) i va fer treure els crèdits de les còpies del documental que hi havia al País Basc. Aquell mateix any premien el documental a la biennial de Palafrugell, tot i que amb un nou títol (*Identitats*), per evitar problemes.

L'any 1980 Martí retorna al cinema per a públic infantil, amb *Contes a la vora del foc*, adaptacions de diverses llegendes i contes dels Països Catalans.

A partir d'aquí comença la seva relació amb Josep Maria Forn, tant en el Centre Productor de la Imatge com amb la productora Teide, que també encapçalava el cineasta català.

Amb el CPI va treballar-hi de 1981 a 1985 i hi realitzà sis documentals de la sèrie *Comarques de Catalunya*, i posteriorment Forn produiria el curtmetratge *Underworld*, una adaptació d'un conte de Quim Monzó recollit al llibre *Uf, va dir ell*, on es relata un matí d'un grup d'atracadors. Monzó va adaptar el conte perquè Martí el dirigís i es va escollir Girona com a escenari. El curtmetratge es va distribuir amb èxit. Encara eren temps on es veien curtmetratges als cinemes. Però, al cap de poc, les quatre sessions, els *movierecords* i els tràilers escombrarien aquest profitós hàbit.

En aquests moments ja està col·laborant amb Àngel Quintana, Xavier Roca i Miquel Riera, amb els quals crearia la productora Videoplay. Aquests comencen treballant en petits programes documentals d'inventiva pròpia per al circuit català de Televisió Espanyola. En una vista a l'Ebre per realitzar una d'aquestes peces, Àngel Quintana comença a gestar el guió del llargmetratge *Una nit a Casablanca*, una *road movie* protagonitzada per Emma Vilarasau i Carles Pongiluppi, que estrenaran l'any 1986.

Una aposta pels documentals

Aquells anys també enregistren obres de teatre del Talleret de Salt, i a poc a poc es van situant en un lloc on en aquells moments hi havia poca gent. Inicien així un llarg període que perdura fins avui (ara ja sense aquells socis) de realització de documentals que mostren la realitat de l'entorn

més proper. Segurament el documental *El tren petit*, de 1987, és el que inaugura aquesta nova faceta. Martí hi relata la història d'aquest mitjà de transport a través d'entrevistes i d'imatges recuperades. Amb aquest documental s'obre una nova línia de treball, la recuperació del patrimoni fílmic, que s'uneix al seu interès per explicar el paisatge humà del nostre entorn, les preocupacions ecològiques, l'acció de l'home en el medi, la recuperació de la memòria i la plasmació de festes i signes d'identitat de la nostra gent.

«Jo, la necessitat de l'experimentació ja la tenia satisfeta, i per això puc iniciar aquesta línia que per a mi és més interessant». Una línia que ens ha deixat joies com *Plaisatges*, *Anònims del segle XX*, *Costa Brava la mirada del viatger*, *Les filles del vent* o *Nèmesis*, entre moltes altres. Són documents absolutament excepcionals que formen un enorme patrimoni fílmic i cultural. Avui, aquest fons es conserva al Centre de la Imatge de la Diputació de Girona, i esperem que Martí no pari de fer-lo créixer.

«Jo no he fotut ni un duro però m'ho he passat de collons» (sic). Esperem que continuïs passant-t'ho així de bé i que no deixis de fer la tenaç, modesta i colossal feina amb què des de fa 43 anys ens has anat obsequiant dia rere dia.

Jordi Dorca és programador del Museu del Cinema de Girona.

Martí: «Jo no he fotut ni un duro però m'ho he passat de collons» (sic)